

IGAZSÁGÜGYI MINISZTER

ALKOTMÁNYBÍROSÁG	
Ügyszám: III/424-12/2016.	
Érkezett: 2016 ÁPR 29.	
Példány: 1	Kezelőiroda: 71
Melléklet: 0 db	

Dr. Sulyok Tamás úr,
elnöki jogköröket gyakorló elnökhelyettes
Dr. Bitskey Botond úr,
az Alkotmánybíróság főtitkára
részére

Iktatószám: XX-AJFO/63/.../2016
Hivatkozási szám: III/424/2016.
III/427/2016
III/428/2016.

Alkotmánybíróság
Budapest

Tárgy: a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény 37/A. §-ával kapcsolatos bírói kezdeményezés (devizahitel-elszámolási szabályok)

Tisztelt Elnökhelyettes Úr! Tisztelt Főtitkár Úr!

A tárgybeli ügyben az eljáró bíró az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 37. § (2) bekezdése alapján az előtte fekvő ügyben alkalmazandó jogszabályi rendelkezés Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatát kérte. A támadott rendelkezés a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény (a továbbiakban: DH 2 törvény) 37/A. §-a, amely az érvénytelenség jogkövetkezményeinek levonása során a felek fizetési kötelezettségének megállapítására vonatkozó szabályokat tartalmazza.

Az indítványozó álláspontja szerint a támadott jogszabályi rendelkezés és a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) között alkotmányosan fel nem oldható kollízió áll fenn, valamint a rendelkezés nem felel meg a jogállamiság tartalmi elemének tekinthető normavilágosság követelményének sem, ezért az sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerinti jogállamiság elvét. Egyúttal az indítvány felveti a jogvita pártatlan elbírálására és a tisztességes eljárásra vonatkozó elvek sérelmének lehetőségét is.

Az indítvánnyal összefüggésben jogi véleményemről az alábbiak szerint tájékoztatom.

Budapest, 2016. április 29.

Tisztelettel:

Dr. Trócsányi László
Miniszter
*

1. Az indítvánnyal érintett jogszabályi környezet

Az indítványozó bíró a DH 2 törvény 37/A. §-ával szemben kezdeményezte az Alkotmánybíróság eljárását arra tekintettel, hogy megítélése szerint „*alkotmányosan nem feloldható normakollízió áll fenn a rendelkezések és a Pp. fenti rendelkezései között, valamint nem felel meg a jogállamiság tartalmi elemének tekinthető normavilágosság elvének sem.*”

A DH 2 törvény 37/A. § (1) bekezdése szerint „*[a]z érvénytelenség jogkövetkezményeinek levonása során a felek fizetési kötelezettségét a bíróság – a 38. § (6) bekezdés szerinti felülvizsgált elszámolás adatainak alapul vételével – az e törvényben meghatározott elszámolási szabályok alkalmazásával állapítja meg.*”

Ugyanezen szakasz (2) bekezdése rögzíti, hogy „*[a]z elszámolás fordulónapját követően a határozathozatalig terjedő időszakban teljesített törlesztést az erre irányadó szabályok szerint a fogyasztó javára kell elszámolni.*”

Az indítványozó a DH 2 törvény és a Pp. kollízióját az alábbi rendelkezések alapján vezeti le: A Pp. 3. §-a alapján a polgári perben a kérelemhez kötöttség alapvető szinten kerül meghatározásra, amelynek értelmében a bíróság a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatkozataikhoz kötve van. Ezzel összefüggésben utal a Pp. 215. §-ára is, mely szerint a bíróság érdemi döntése sem terjeszkedhet túl a kereseti kérelmen, illetve az ellenkérelmen. Felhívja továbbá a Pp. 164. § (2) bekezdését, mely szerint a bíróság bizonyítást hivatalból akkor rendelhet el, ha azt törvény megengedi, azaz hivatalbóli bizonyítás a perben kizárólag törvényi felhatalmazáson alapulhat. Értelmezése szerint, ha a törvény – jelen esetben a DH 2 törvény – hivatalbóli bizonyításra vonatkozó rendelkezést nem tartalmaz, a bíróság a Pp. fenti elveinek sérelme nélkül nem hívhatja fel a feleket nyilatkozataik, bizonyítási indítványaik megtételére. Így viszont az eljárás eredménye – a Pp. és a DH 2 törvény feltételezett kollíziója miatt – az Alaptörvényben is foglalt eljárási jogok sérelmét eredményezheti.

Az indítvánnyal kapcsolatos jogi álláspontom kialakításakor a szűkebb értelemben vett alkotmányjogi összefüggések mellett – a törvényjavaslat előadójaként – fontosnak tartom a felvetett értelmezési kérdések feloldási módjának levezetését is.

2. A normavilágosság követelménye és a normakollízió problémája, mint az alkotmánybíróági eljárás alapja

Tekintettel arra, hogy az indítvány központi kérdése a DH 2 törvény 37/A. §-ának értelmezése, ezzel kapcsolatban pedig a normavilágosság követelménye és a normakollízió problémájának alkotmányjogi megítélése, előzetesen az alábbiakra szükséges felhívni a figyelmet.

Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében foglalt jogállamiság elvének nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. Utóbbi pedig „*elsősorban a jogalkotótól azt követeli meg, hogy a jog egésze, egyes részterületei és szabályai világosak, egyértelműek, hatásukat tekintve kiszámíthatóak és a norma címzettjei számára is előre láthatóak legyenek. A jogbiztonság egyik legfontosabb alapkövetelménye a jogszabályok*

kiszámíthatósága és az egyes jogi normák egyértelműsége.” {9/1992. (I. 30.) AB határozat; megerősítette a 33/2014. (XI. 7.) AB határozat [32], 3038/2016. (III. 3.) AB határozat [34]}

Fontos azonban megjegyezni, hogy a normavilágosság fentiek szerinti legtágabb felfogásából nem következik, hogy a norma megfogalmazása ne hagyhatna teret az értelmezésnek. Ahogyan az Alkotmánybíróság a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény egésze, valamint egyes rendelkezései alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló bírói kezdeményezések kapcsán – korábbi gyakorlatát felidézve, illetve alapul véve – megállapította, *„[a] jogalkotó feladata az, hogy a jogi szabályozás körébe vont életviszonyokat megfelelő rendelkezésekkel szabályozza. Az már egyfelől az életviszonyok, másfelől a szabályozás jellegétől függ, hogy a rendelkezés ad-e mérlegelési vagy értelmezési jogkört a jogalkalmazó szerveknek vagy sem.” {34/2014. (XI. 14.) AB határozat [97]}*

Erre a jogalkotói mérlegelésre a norma megszövegezése kapcsán azért van szükség, mert a norma tárgyától függően esetenként a zárt, tételes felsorolást tartalmazó szabályozás a célravezető, más tárgykörökben viszont éppen az általános, keretjellegű szabályozás segíti elő a jogbiztonságot. Ráadásul a jogalkotónak figyelemmel kell lennie a jogalkotással szemben támasztott egyéb formai és tartalmi követelményekre is, így az indokolatlan párhuzamosságok, szükségtelen ismétlések elkerülésére, a norma átláthatóságának biztosítására. Nem hagyható figyelmen kívül továbbá, hogy *„[a] jogszabály mindig általánosságban, elvontan szabályoz, az absztrakt norma konkrét jogesetre alkalmazása - és ezáltal tartalommal kitöltése - a jogalkalmazó feladata. A jogalkalmazás során általában szükséges az alkalmazandó norma értelmezése, melyhez segítséget nyújthat maga a jogszabály (az értelmező rendelkezései vagy az indokolása, amelyből kitűnhet a jogalkotó szándéka), a hosszabb időn keresztül kialakult-kialakított jogi (értelmezési) gyakorlat stb.” [534/E/2001. AB határozat, 192/2010. (XI. 18.) AB határozat]*

Azaz, adott esetben még olyan helyzet sem vezet feltétlenül a normavilágosság követelményének alaptörvény-ellenes sérelméhez, ha a szabályozás kisebb fokú hiányosságban szenved, részletszabályait tekintve esetleg elnagyoltnak tekinthető. A hiányosságok súlyosságának megítélésénél ugyanis *„a szabály szövegével együtt vizsgálni szükséges a szabály alkalmazásának a gyakorlatát is. A jogalkotó által nyitva hagyott kérdéseket ugyanis gyakran megválaszolja a joggyakorlat, amely a szabály értelmezésével kitölti a jogalkotó által meghagyott hézagokat.” {8/2015. (IV. 17.) AB határozat [70]}* Érdemi problémát ezek a hiányosságok csak akkor eredményeznek, ha *„a norma semmilyen értelmezési módszerrel nem értelmezhető [például a 44/1997. (VII. 19.) AB határozat, ABH 1997, 309.], vagy ha az értelmezhetetlenség a norma hiányos jellegéből fakad [15/1998. (I. 8.) AB határozat, ABH 1998, 136.], illetve ha a norma olyan kifejezéseket tartalmaz, amelyek a jelenlegi társadalmi-gazdasági berendezkedés folytán váltak értelmezhetetlen kategóriává [29/1993. (I. 4.) AB határozat, ABH 1993, 229, 230.J”.* {3038/2016. (III. 3.) AB határozat [35]}

Hasonlóan alakul a normakollízió problémájának megítélése: *„[m]eghatározott életviszonyok, illetőleg tényállások ellentétes - vagy az értelmezéstől függően ellentétes - szabályozása önmagában nem jelent alaptörvény-ellenességet. Az ilyen szabályozás alaptörvény-ellenessé*

csak akkor válik, ha az egyben az Alaptörvény valamely rendelkezésének a sérelmével is együtt jár, vagyis, ha az ellentétes tartalmú szabályozás anyagi alaptörvény-ellenességhez vezet.” {33/2014. (XI. 7.) AB határozat [33]; 3191/2014. (VII. 15.) AB határozat [24]}

A jogalkalmazói tevékenység tehát a fentiek szerint immanensen magában foglalja annak lehetőségét és képességét, hogy a jogalkalmazó a jogrendszerben különböző jogszabályokban elhelyezkedő, a konkrét esetre vonatkozó szabályokat – azok értelmére, céljára, a mögöttük meghúzódó alapelvekre stb. – tekintettel egymásra vonatkoztassa, egymáshoz való viszonyuk értelmezése révén tételesen nem szabályozott életviszonyokra is alkalmazza. A jogértelmezés általános elvei mellett az egyes ágazati, illetve eljárási kódexek, sőt még maga az Alaptörvény is tartalmaz (28. cikk) olyan eszközöket, amelyeknek alkalmazásával a jogalkalmazó képes eldönteni, hogy a konkrét jogviszonyokban az ellentétet (látszólagos ellentétet) hordozó rendelkezések közül melyik törvényhely alkalmazásával kell eljárni. Azt a tényt, hogy a bíróságok jogértelmezésének helyessége főszabály szerint kívül esik az alkotmányossági vizsgálat körén, támasztja alá az Alkotmánybíróságnak az alkotmányjogi panasz kapcsán kialakított gyakorlata is. Az Alkotmánybíróság ugyanis hatáskör hiányában visszautasítja azokat az alkotmányjogi panaszokat, amelyek tartalmilag a bíróság jogértelmezésének felülvizsgálatára irányulnak, vagyis jogalkalmazási és nem alkotmányossági kérdésre vonatkoznak. {13/2015. (V. 14.) AB határozat [113]; 3198/2013. (X. 22.) AB végzés [22]}.

Összefoglalva, megállapítható, hogy a jogalkalmazó számára a jogértelmezés körében biztosított, a norma megfogalmazásából következő mozgástér nem valósít meg – a normavilágosság követelményével összefüggő – alaptörvény-ellenességet, kivéve, „*ha a normatartalom tisztázatlanságának feloldására a bíróságok jogszabály-értelmezése már nem elegendő*” {3258/2015. (XII. 22.) AB határozat [25]}, illetve, ha a szabályozás a jogalkalmazó számára értelmezhetetlen, a túlzottan általános megfogalmazás miatt szubjektív, önkényes jogalkalmazásra ad lehetőséget. {3/2016. (II. 22.) AB határozat [11]}

Mindezen követelményekre figyelemmel az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés e) pontján alapuló konkrét normakontroll esetében „*[a] bírónak nem elegendő önmagában a jogbiztonság elvének részét képező normavilágosság követelményének sérelmére hivatkoznia sem azon az alapon, hogy nem tudja megállapítani az ügyben alkalmazandó jogszabályi rendelkezéseket, sem azon az alapon, hogy nem tudja azokat egyértelműen értelmezni.*” {28/2013. (X. 9.) AB határozat [36]; 33/2014. (XI. 7.) AB határozat [33]}

A konkrét esetben az indítvány azonban álláspontom szerint nem tartalmaz olyan, az esetleges értelmezési nehézségen túlmenő, érdemi alkotmányossági problémát, amely a normavilágosság követelményével, illetve a normakollízió problémájával együtt megalapozná az érdemi alaptörvény-ellenesség vizsgálatának szükségességét. Álláspontom szerint ezt a tisztességes eljáráshoz való jog, és a pártatlanság követelményének említészerű bevonása sem indokolja. Ezért az indítványt érdemi alkotmányossági összefüggés hiányára tekintettel elutasítandónak tartom.

Amennyiben az Alkotmánybíróság az indítvány érdemi elbírálása mellett foglalna állást, az abban foglalt tartalmi, konkrét értelmezési kérdések kapcsán az alábbi megállapításokat teszem:

2. A DH 2 törvény 37/A. § egyértelműségének kérdése

Álláspontom szerint a DH 2 törvény 37/A. §-ának megszövegezése a fentiek szerint értelmezett normavilágosság követelményének alaptörvény-ellenes sérelmét nem valósítja meg.

a.) Az irányadó elszámolási szabályok meghatározása

Az indítványozó szerint kérdésként merül fel, hogy a DH 2 törvény 37/A. § (1) bekezdésében mit kell érteni az „*e törvényben meghatározott elszámolási szabályok alkalmazásával*” szövegrészen, míg ugyanezen jogszabályhely (2) bekezdésében a fordulónapot követően teljesített törlesztések elszámolása vonatkozásában mit kell érteni „*az erre irányadó szabályok szerint*” kitétlen, mivel szerinte ezen rendelkezések tartalma nem világos, nem levezethető.

Álláspontom szerint azonban ezek a kérdések a DH 2 törvény értelmezésével egyértelműen megválaszolhatóak. A DH 2 törvény a hatálya alá tartozó fogyasztói kölcsönszerződések vonatkozásában részletesen meghatározza a törvényen alapuló elszámolás szabályait.

Tekintettel arra, hogy az elszámolást a törvény rendelkezései alapján le kell folytatni, ebből értelemszerűen következik, hogy az elszámolással is összefüggő peres eljárásokban a fizetési kötelezettség megállapítása során figyelembe kell venni az elszámolásra vonatkozó kötelező törvényi rendelkezéseket. A DH 2 törvény 37/A. §-a azért csupán utal a törvény elszámolási szabályaira, mert a DH 2 törvény részletesen szabályozza az elszámolás rendjét, melynek szabályait a bíróságnak figyelembe kell vennie, azok megismétlése az adott § keretei között nem lehetséges, tekintettel arra, hogy az adott ügy körülményeitől függően a törvény bármely elszámolási szabálya jelentőséggel bírhat, nem lehet e körben konkrétan meghatározható rendelkezésekre utalni.

b.) Nem a felülvizsgált elszámolás adatai alapján előterjesztett kérelem megítélése

Az indítványozó kérdésként veti fel, hogy mi a követendő eljárás (az alkalmazandó jogkövetkezmény) abban az esetben, ha a felperes (az ügy ura) az érvénytelenség jogkövetkezményeire irányuló határozott kérelmet – melynek előterjesztésére a DH 2 törvény 37. §-a alapján köteles – előterjeszti, azonban nem a felülvizsgált elszámolás adatai alapján.

A bíróság felvetésével kapcsolatosan hangsúlyozom, hogy a DH 2 törvény a hatálya alá tartozó szerződések vonatkozásában törvényes elszámolásról rendelkezik, meghatározva az elszámolási elveket, szabályokat, határidőket, felülvizsgálatot. Ehhez kapcsolódóan rendelkezik – ugyancsak a törvény hatálya alá tartozó szerződések tekintetében – a perekben követendő eljárásról, kitérve arra is, hogy a felfüggesztett perek mikor folytathatók. A DH 2 törvény alapján a felfüggesztett eljárások folytathatósága is a felülvizsgált elszámolás megtörténtéhez kötődik. Mindezekre tekintettel a 37. § (1) bekezdés szerinti határozott kérelemnek – a DH 2 törvény egészének értelmezése alapján, figyelemmel a Pp. 121. § (1)

bekezdés c) és e) pontjára¹ – mindenképpen ki kell terjednie a felülvizsgált elszámolásra is. Amennyiben a kérelem a felülvizsgált elszámolásra nem terjed ki, úgy a DH 2 törvény 37. § (3) bekezdése, illetve 39. § (1) bekezdése alapján a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül el kell utasítani, vagy ha ennek már nincs helye, az eljárást meg kell szüntetni.

Mindezekre tekintettel, a DH 2 törvény 37/A. §-ának értelmezése kapcsán nem áll fenn olyan értelmezési probléma, amely a normavilágosság követelményének alaptörvény-ellenes sérelmét valósítaná meg, azért az indítványt ezen elemében, mint megalapozatlant elutasítandónak tartom.

3. A Pp. és a DH 2 törvény 37/A. §-ának viszonya

Az indítványozó bíró a Pp. 1. pontban ismertetett szakaszainak és a DH 2 törvény támadott szakaszának az értelmezéséből megállapítja, hogy az érintett perekben alkalmazandó DH 2 törvény hivatalbóli bizonyításra vonatkozó rendelkezést nem tartalmaz, amiből azt a következtetést vonja le, hogy a bíróság hivatalbóli bizonyításra vonatkozó normatív felhatalmazás hiányában nem hívhatja fel a feleket nyilatkozataik, bizonyítási indítványaik megtételére – a DH 2 törvény 37/A. §-ának történő megfelelés érdekében –, anélkül, hogy ne lépne túl a Pp.-ben meghatározott alapelveken.

Az indítványozó e következtetését arra alapítja, hogy az indítvánnyal érintett rendelkezések címzettje kizárólag a bíróság, az nem a felekre vonatkozóan tartalmaz szabályozást. Ha pedig a bíróság mellőzi a bizonyításra szoruló tényekről, a bizonyítási teherről, illetve a bizonyítás sikertelenségének következményeivel összefüggő tájékoztatást, illetve felhívást és az érvénytelenség jogkövetkezményeinek levonása során a DH 2 törvény 37/A. §-a szerint jár el, sérülhet a jogvita pártatlan elbírálása és a tisztességes eljárás elve, mivel a peres felek a döntés indokolásából szereznek tudomást arról, hogy nyilatkozataikat milyen keretek között kellett volna előterjeszteniük.

a.) A pártatlan bírósághoz és tisztességes tárgyaláshoz való jog sérelme

A normakollízió kérdésének alkotmányossági megítélése kapcsán kifejtettekre tekintettel mindenekelőtt azt szükséges tisztázni, hogy fennáll-e érdemi kapcsolat az indítványozó által állított normakollízió és „a peres feleknek az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdésében biztosított, pártatlan bírósághoz és tisztességes tárgyaláshoz való joga” között.

Az indítványozó bíró által hivatkozott „tisztességes tárgyaláshoz való jog” értelmezése kapcsán az Alkotmánybíróság nemrégiben kimondta, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog tartalmára vonatkozóan a korábbi határozataiban megfogalmazott követelmények ennek vonatkozásában is megfelelően irányadók. {3195/2015. (X. 14.) AB határozat [26]}

¹ A Pp. 121. § (1) bekezdés c) és e) pontja szerint a keresetlevélben fel kell tüntetni az érvényesíteni kívánt jogot, az annak alapjául szolgáló tényeknek és azok bizonyítékainak előadásával, illetve a bíróság döntésére irányuló határozott kérelmet (kereseti kérelem).

A tisztességes eljáráshoz való jog kapcsán az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az „*egy olyan minőséget jelent, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembe vételével lehet csupán megítélni. Ebből következően egyes részletszabályok hiánya miatt éppúgy, mint valamennyi részletszabály megalkotásának dacára lehet egy eljárás méltánytalan, igazságtalan vagy nem tisztességes.*” {6/1998. (III. 11.) AB határozat; 36/2014. (XII. 18.) AB határozat [68]}

Az Alkotmánybíróság azt is kifejtette, hogy a tisztességes eljárás tartalmát több, ún. részjogosítvány adja. Ezek különösen: a bírósághoz fordulás joga, a tárgyalás igazságossága (ami nem garantálja a döntés igazságosságát), a tárgyalás nyilvánosságának és a bírói döntés nyilvános kihirdetésének a követelménye, törvény által létrehozott bíróság, a bírói függetlenség és pártatlanság kívánalma, továbbá az ésszerű időn belüli elbírálás. „*A szabály de facto nem rögzíti, de az Alkotmánybíróság értelmezése szerint része a tisztességes eljárásnak az is, hogy az eljárásban biztosítva legyen a fegyverek egyenlősége.*” {22/2014. (VII. 15.) AB határozat [49]; 36/2014. (XII. 18.) AB határozat [66]}

Ezen részjogosítványok közül az indítványozó bíró tételesen a pártatlanság követelményét hívja fel. Kiemelten fontosnak tartom annak hangsúlyozását, hogy önmagában a bíróság számára biztosított értelmezési, illetve mérlegelési jogkör semmilyen módon nem alapozza meg a pártatlan eljáráshoz való jog sérelmét, hiszen azt a bíróság a jogszabályok által meghatározott keretek között gyakorolja.

Az Alkotmánybíróság irányadó gyakorlata szerint „*[a] pártatlan bírósághoz való alkotmányos alapjog az eljárás alá vont személy iránti előítéletmentesség és elfogulatlanság követelményét támasztja a bírósággal szemben. Ez egyrészt magával a bíróval, a bíró magatartásával, hozzáállásával szembeni elvárás, másrészt az eljárás szabályozásával kapcsolatos objektív követelmény: el kell kerülni minden olyan helyzetet, amely jogos kétséget kelt a bíró pártatlansága tekintetében.*” {21/2014. (VII. 15.) AB határozat [105]} A konkrét esetben a szubjektív körülmények vizsgálata mellőzhetőnek tűnik: az indítványban foglalt helyzet ugyanis nem egy konkrét jogvita felei és a bíró közötti viszony értékelésével kapcsolatos kérdést vet fel. A pártatlanság objektív megítélése kapcsán irányadó az az Emberi Jogok Európai Bírósága által kialakított, és a magyar Alkotmánybíróság által is követett értelmezés, amely szerint annak vizsgálata szükséges, hogy „*volt-e objektíve igazolható oka a pártatlanság hiánya feltételezésének [...], vagyis az adott szabályozás biztosítja-e a pártatlanság követelményét, ideértve azt is, hogy az eljárás a közösség, elsősorban a jogkeresők oldaláról nézve objektíve nem támaszthat kételyeket a pártatlanságot illetően.*” {36/2013. (XII. 5.) AB határozat [48]} Álláspontom szerint a kérdéses szabályozás esetében ez a körülmény sem áll fenn: a DH 2 törvény szabályai és a Pp. rendelkezései az alábbiak szerint egyértelmű iránymutatást tartalmaznak a bizonyítási kötelezettség vonatkozásában, az semmiféle objektíve alátámasztható kételyt nem támaszt, tulajdonképpen illet az indítvány maga sem hoz fel.

Azaz a pártatlanság elvének sérelme nem áll fenn a szabályozás kapcsán. Hasonlóképpen nem állapítható meg az eljárás tisztességességére vonatkozó egyéb garanciák sérelme, hiszen azok a bíróság olyan eljárási cselekményeivel hozhatók összefüggésbe, amelyek nem

specifikusak a devizahiteles eljárásokban, azaz, amelyek érvényesülését a Pp. általános, a tisztességes eljárás követelményét megfelelően biztosító szabályai garantálnak.

b.) A normakollízió fennállásának kérdése

Mindezekre tekintettel az egyetlen – álláspontom szerint nem alkotmányjogi jelentőségű – kérdés, hogy a Pp. és a DH 2 törvény szabályai alapján jogalkalmazói értelmezéssel egyértelműen levezethetők-e a bizonyítás szabályai.

Álláspontom szerint a bíróság az eljárás tárgyát képező jogszabályi rendelkezésekkel összefüggésben alapvetően téves következtetést vont le.

A Pp. 3. § (2) bekezdés első mondata szerint a bíróság – törvény eltérő rendelkezése hiányában – a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatkozatokhoz kötve van. Jelen esetben ugyanakkor a DH 2 törvény e főszabály alóli kivételt fogalmaz meg, ettől eltérő rendelkezéseket tartalmaz.

A DH 2 törvény 37. § (1) bekezdése alapján e törvény hatálya alá tartozó szerződések tekintetében a szerződés érvénytelenségének vagy a szerződés egyes rendelkezései érvénytelenségének (a továbbiakban: részleges érvénytelenség) megállapítását – az érvénytelenség okától függetlenül – a bíróságtól a fél csak az érvénytelenség jogkövetkezményeinek – a szerződés érvényessé vagy a határozathozatalig terjedő időre történő hatályossá nyilvánításának – alkalmazására is kiterjedően kérheti. Ennek hiányában a keresetlevél, illetve a kereset érdemben – eredménytelen hiánypótlási felhívást követően – nem bírálható el. Ha a fél az érvénytelenség vagy a részleges érvénytelenség jogkövetkezményének levonását kéri, úgy azt is meg kell jelölnie, hogy a bíróság milyen jogkövetkezményt alkalmazzon. A jogkövetkezmény alkalmazására vonatkozóan a félnek a felek közötti elszámolásra kiterjedő és összecszerűen is megjelölt, határozott kérelmet kell előterjesztenie.

A DH 2 törvény meghatározza azt is, hogy mi a hivatkozott jogszabályi rendelkezésekbe foglaltak elmulasztásának jogkövetkezménye. A DH 2 törvény 37. § (3) bekezdése szerint ugyanis, ha a folyamatban lévő eljárásban a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasításának már nincs helye, az eljárást meg kell szüntetni, ha a fél a keresetében (viszontkeresetében) a bíróság erre irányuló hiánypótlási felhívásának kézbesítésétől számított 30 napon belül nem kéri az érvénytelen szerződés érvénytelensége vagy részleges érvénytelensége jogkövetkezményének levonását, továbbá nem jelöli meg, hogy milyen jogkövetkezmény alkalmazását kéri. Nincs helye az eljárás megszüntetésének, ha a fél a szerződés érvénytelenségének vagy részleges érvénytelenségének megállapítása iránti kereseti kérelme mellett az eljárásban más kereseti kérelmet is előterjesztett; ebben az esetben úgy kell tekinteni, hogy a fél a megállapítás iránti kereseti kérelmet nem tartja fenn.

A DH 2 törvény 39. §-a a már hivatkozott jogszabályi rendelkezésekkel egyező szabályokat rendel alkalmazni a 2014. évi XXXVIII. törvény 16. §-a alapján felfüggesztett eljárások vonatkozásában is, ha azokban sem kéri a szerződés érvénytelenségének vagy részleges érvénytelenségének megállapítása mellett a jogkövetkezményének alkalmazását.

E rendelkezések tehát egyértelműen meghatározzák, hogy a feleknek milyen tartalmú kérelmet szükséges előterjeszteniük ahhoz, hogy kérelmük érdemi elbírálására sor kerülhessen, a DH 2 törvénynek a bírósági indítványával érintett rendelkezései (DH 2 törvény 37/A. §) pedig azt rendezik, hogy a bíróságnak döntése meghozatala során értelemszerűen figyelembe kell vennie a törvény által meghatározott rend szerint felülvizsgált elszámolás adatait, tekintettel arra, hogy az érintett ügyekkel összefüggésben a törvény célja az érvénytelen szerződési kikötések miatt a fogyasztók javára mutakozó túlfizetések – törvényen alapuló – elszámolása.

A DH 2 törvény ugyanakkor azért nem tartalmaz hivatalbóli bizonyításra vonatkozó felhatalmazást a bíróság számára, mert csak a törvény céljához igazodó szükséges mértékben kívánt eltérni az általános szabályoktól, és ehhez elegendő volt a kérelemhez kötöttség elve alóli kivételt megteremteni, a peranyag-szolgáltatás elvének [Pp. 3. § (3)] érintetlenül hagyása mellett. Mindemellett az is hangsúlyozandó, hogy a bíróság bizonyítást érintő tájékoztatása a peres eljárás állítási szakaszához tartozik, aminek funkciója a kérelmeket megalapozó, azok lényegi tartalmát tisztázó nyilatkozatok felvétele. A bíróság Pp. 3. § (3) bekezdése szerinti tájékoztatási és felhívási cselekménye ezért határozottan elkülönül az eljárás bizonyítási szakaszától, amely a szükséges bizonyítás elrendelésével veszi kezdetét.

Mindezekre tekintettel az érintett peres eljárásokban a Pp. 3. § (3) bekezdését és 141. § (2) és (6) bekezdését a DH 2 törvény rendelkezéseivel együtt kifejezetten alkalmazni kell.

A Pp. 3. § (3) bekezdése szerint a jogvita elbírálásához szükséges bizonyítékok rendelkezésre bocsátása – ha törvény eltérően nem rendelkezik – a feleket terheli. A bizonyítás indítványozása elmulasztásának, illetve a bizonyítási indítvány elkésett voltának jogkövetkezményei, valamint a bizonyítás esetleges sikertelensége törvény eltérő rendelkezése hiányában a bizonyításra kötelezett felet terheli. A bíróság pedig köteles a jogvita eldöntése érdekében a bizonyításra szoruló tényekről, a bizonyítási teherről, illetve a bizonyítás sikertelenségének következményeiről a feleket előzetesen tájékoztatni.

A Pp. Nagykomentárja² a Pp. 3. § (3) bekezdése kapcsán arra hívja fel a figyelmet, hogy *„[a] Pp. 3. §-ának (3) bekezdésében előírt tájékoztatási kötelezettség célja annak biztosítása, hogy a fél a bizonyítási indítványait a jóhiszemű és célszerű pervitel követelményeinek megfelelően előterjeszthesse.”*

Ha tehát a peres eljárásban nincs helye a keresetlevél elutasításának, vagy az eljárás megszüntetésének, mert a fél a DH 2 törvény rendelkezéseinek megfelelően terjeszti elő kérelmét, vagy bírósági felhívásra azt módosítja, akkor a bíróságnak továbbra is kötelessége – adott esetben a módosított kérelemhez és a DH 2 törvény rendelkezéseire igazodva – a bizonyításra szoruló tényekről, bizonyítási teherről, illetve a bizonyítás sikertelenségeinek következményeiről a feleket tájékoztatni. Továbbá ehhez kapcsolódóan a bíróság a 141. § (2) és (6) bekezdése alapján felhívhatja a feleket tényállításainak, nyilatkozatainak, bizonyítékainak előterjesztésére.

² Kiss Daisy – Németh János (szerk.): Nagykomentár a Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest. Időállapot: 2014. március 15. (a továbbiakban: Nagykomentár).

Ezt a viszonyrendszert a Nagykomentár a Pp. 164. § (2) bekezdéséhez fűzött magyarázata az alábbiak szerint összegzi: „A (2) bekezdés értelmében a bíróság bizonyítást hivatalból akkor rendelhet el, ha azt törvény megengedi. A törvény értelmében tehát a szükséges bizonyítást a bíróság kérelemre rendeli el. A Pp. 3. § (3) bekezdése szerint a jogvita elbírálásához szükséges bizonyítékok rendelkezésre bocsátása – ha törvény eltérően nem rendelkezik – a feleket terheli. Olyan bizonyítást, amelyet a peres felek egyike sem indítványozott, a bíróság csak a törvény külön felhatalmazása alapján rendelhet el hivatalból, például a státuszperekben vagy szűk körben a közigazgatási perekben. A bizonyítás elrendelése érdekében a feleknek bizonyítási indítványt kell előterjeszteniük. Ez történhet a bírósághoz címzett szóbeli vagy írásbeli kérelemben is, melyben meg kell jelölni a bizonyítandó tényeket, és a bizonyítási eszközöket oly módon, hogy az abban foglaltak alapján a bíróság a bizonyítást elrendelhesse. (...)

Ha a bizonyító fél a bíróság tájékoztatását követően nem teljesíti bizonyítási kötelezettségeit, a Pp. 141. § (2) bekezdése értelmében a bíróságnak határidő engedélyezése mellett külön is fel kell hívnia a szükséges bizonyítási kötelezettség teljesítésére. Ha azonban valamelyik fél a bizonyítékok előterjesztésével alapos ok nélkül késlekedik, és e kötelezettségének a bíróság felhívása ellenére sem tesz eleget, a bíróság a fél bizonyítási indítványának bevárása nélkül határoz... [Pp. 141. § (6) bek.]”

A fenti rendelkezések tehát nem értelmezhetők úgy, hogy hivatalbóli bizonyításra vonatkozó törvényi rendelkezés hiányában a bíróság nem hívhatja fel a feleket nyilatkozataik, bizonyítási indítványaik megtételére. Ezek a cselekmények a peres eljárás – adott kérelemhez kapcsolódó – „állítási szakaszához” tartoznak, megelőzik a kérelemre vonatkozó bizonyítási eljárást, amely a szükséges bizonyítás elrendelésével veszi kezdetét. A hivatalbóli bizonyítás törvényi lehetővé tétele nem azt jelenti, hogy a törvény ezzel „engedélyezi” a bíró számára, hogy a bizonyítási indítványok megtételére felhívja a feleket, hanem azt jelenti, hogy a bíróság a felek bizonyítási indítványa nélkül is elrendelhet bizonyítási cselekményeket. A Pp. 3. § (3) bekezdésében foglalt tájékoztatási kötelezettség sem csak hivatalbóli bizonyítás esetén, hanem általánosságban áll fenn. Ehhez kapcsolódóan a Pp. 141. § (2) és (6) bekezdése alapján a bíróság szintén nemcsak hivatalbóli bizonyítás esetén hívhatja fel a felet tényállításainak, nyilatkozatainak, bizonyítékainak előterjesztésére, mivel ez is általános szabálya a Pp.-nek.

A kifejtett indokokra tekintettel a Pp. 3. § (3) bekezdése szerinti tájékoztatást a bíróság nem mellőzheti, csak annak teljesítését követően hozhatja meg a DH 2 törvény 37/A. §-ának rendelkezéseit figyelembe vevő döntését. A vonatkozó jogszabályi rendelkezések megfelelő alkalmazása mellett fel sem merülhet, hogy a felek a döntés indokolásából szerezzenek tudomást arról, hogy nyilatkozataikat milyen keretek között kellett volna előterjeszteniük, illetve természetesen arra sincs lehetőség, hogy a bíróság a felek indítványa nélkül rendeljen el hivatalból bizonyítást.

Összegzés

Álláspontom szerint az indítvány nem tartalmaz a jogbiztonság általános követelményével összefüggésben, illetve ahhoz kapcsolódóan érdemi alkotmányossági problémát, így azt elutasítandónak tartom. Az indítvány tárgyát képező jogszabályhely, a DH 2 törvény 37/A. §-ának tételes elemzése alapján is megállapítható, hogy az mind önmagában, mind pedig a Pp. rendelkezéseivel való viszonyában jogalkalmazói értelmezéssel levezethető, világos normatartalommal bír. Azaz, az érintett jogszabályi rendelkezések semmiképpen sem valósítják meg a normavilágosság követelményének alaptörvény-ellenes sérelmét és nem eredményeznek alaptörvény-ellenes normakollíziót.